

Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
DOMNUL JEAN RICHARD DE LA TOUR
prezentate la 13 ianuarie 2022¹

Cauza C-569/20

IR

**Procedura penală
cu participarea
Spetsializirana prokuratura**

[cerere de decizie preliminară formulată de Spetsializiran nakazatelen sad (Tribunalul Penal Specializat, Bulgaria)]

„Trimitere preliminară – Cooperare judiciară în materie penală – Directiva (UE) 2016/343 – Dreptul de a fi prezent la proces – Articolele 8 și 9 – Cerințe în cazul condamnării în lipsă – Dreptul la un nou proces – Sustragerea persoanei acuzate – Reglementare națională prin care se exclude redeschiderea procedurii penale atunci când persoana condamnată în lipsă s-a sustras după ce a luat cunoștință de acuzațiile formulate împotriva sa în etapa de cercetare a procedurii”

I. Introducere

1. O persoană care a fost condamnată în urma unui proces la care nu a fost prezentă în persoană ca urmare a sustragerii sale poate beneficia de dreptul la un nou proces, în conformitate cu articolul 8 alineatul (4) a doua teză și cu articolul 9 din Directiva (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale²?
2. Acesta este în esență obiectul întrebărilor preliminare adresate de Spetsializiran nakazatelen sad (Tribunalul Penal Specializat, Bulgaria).
3. Această cerere a fost formulată în cadrul unei proceduri penale în care s-a decis judecarea lui IR în lipsă. Deși această persoană a fost informată cu privire la acuzațiile formulate împotriva sa în etapa de cercetare preliminară, ea s-a sustras, astfel încât nu a fost informată nici cu privire la rechizitoriul definitiv, nici cu privire la data și la locul procesului, nici cu privire la consecințele neprezentării.
4. În consecință, instanța de trimitere ridică problema domeniului de aplicare al cerințelor impuse de legiuitorul Uniunii în cadrul Directivei 2016/343 pentru a garanta dreptul la apărare al acestuia. În special, ea urmărește să stabilească dacă va fi posibilă executarea hotărârii pronunțate

¹ Limba originală: franceza.

² JO 2016, L 65, p. 1.

la finalul procesului desfășurat în lipsa sa în temeiul articolului 8 alineatele (2) și (3) din directiva menționată sau, dimpotrivă, dacă va fi necesar să se prevadă o nouă procedură de judecată, în conformitate cu articolul 8 alineatul (4) a doua teză și cu articolul 9 din directiva menționată.

5. În prezentele concluzii, vom explica faptul că, deși informarea persoanei acuzate cu privire la desfășurarea procesului său este o cerință esențială prevăzută de Directiva 2016/343 în vederea respectării dreptului la apărare, legiuitorul Uniunii permite totuși statelor membre să examineze măsura în care această cerință a fost îndeplinită *in concreto*. El îi invită pe aceștia din urmă să acorde o atenție specială comportamentelor adoptate atât de autoritățile naționale competente, în ceea ce privește comunicarea acestor informații, cât și de persoana respectivă, pentru a le primi.

6. În acest context, vom expune motivele pentru care articolul 8 alineatele (2) și (3) din Directiva 2016/343, care permite statelor membre să pună în executare o hotărâre pronunțată în urma unui proces la care persoana acuzată nu s-a prezentat, include o situație în care instanța națională constată, având în vedere toate circumstanțele concrete care caracterizează situația în discuție, că, în pofida diligenței și a eforturilor depuse de autoritățile naționale competente pentru a informa persoana acuzată cu privire la procesul său și la consecințele neprezentării, aceasta nu și-a îndeplinit, în mod deliberat și intenționat, obligațiile care îi revin pentru a primi informațiile respective, cu scopul de a se sustrage acțiunii justiției. Vom preciza că, în ipoteza în care instanța națională face aceste constatări, articolul 8 alineatul (4) a doua teză și articolul 9 din Directiva 2016/343 nu se opun unei reglementări naționale în temeiul căreia nu se admite o nouă procedură de judecată în cazul în care persoana acuzată s-a sustras după ce a fost informată cu privire la acuzațiile care i se aduc în etapa de cercetare preliminară, însă înainte de a fi informată cu privire la rechizitoriul definitiv.

II. Cadrul juridic

A. Directiva 2016/343

7. Directiva 2016/343 prevede, în conformitate cu articolul 1, norme minime comune cu privire, pe de o parte, la anumite aspecte ale prezumției de nevinovăție și, pe de altă parte, la dreptul de a fi prezent la proces.

8. Considerentele (37) și (38) ale acesteia enunță:

„(37) [...] ar trebui să fie posibilă desfășurarea unui proces care poate duce la o hotărâre privind vinovăția sau nevinovăția în absența persoanei suspectate sau acuzate dacă aceasta a fost informată cu privire la proces și a mandatat un avocat care a fost desemnat de către persoana respectivă sau de către stat pentru a o reprezenta la proces și care reprezintă persoana suspectată sau acuzată.

(38) Atunci când se analizează în ce măsură modalitatea de furnizare a informațiilor este suficientă pentru a asigura înștiințarea persoanei cu privire la proces, o atenție specială ar trebui acordată, dacă este cazul, diligențelor depuse de autoritățile publice pentru a informa persoana interesată și diligențelor depuse de persoana respectivă pentru a primi informațiile care îi sunt adresate.”

9. Articolul 8 din această directivă, intitulat „Dreptul de a fi prezent la proces”, prevede la alineatele (1)-(4):

„(1) Statele membre se asigură că persoanele suspectate și acuzate au dreptul de a fi prezente la propriul proces.

(2) Statele membre pot să prevadă că un proces care poate duce la o hotărâre privind vinovăția sau nevinovăția persoanei suspectate sau acuzate poate avea loc în absența persoanei în cauză, cu condiția ca:

(a) persoana suspectată sau acuzată să fi fost informată în timp util cu privire la proces și la consecințele neprezentării sau

(b) persoana suspectată sau acuzată care a fost informată cu privire la proces să fie reprezentată de un avocat mandatat, care a fost numit fie de către persoana suspectată sau acuzată, fie de către stat.

(3) O hotărâre luată în conformitate cu alineatul (2) poate fi pusă în executare împotriva persoanei suspectate sau acuzate în cauză.

(4) Atunci când statele membre prevăd posibilitatea desfășurării proceselor în lipsa persoanelor suspectate sau acuzate, dar condițiile prevăzute la alineatul (2) din prezentul articol nu pot fi îndeplinite din cauză că suspectul sau inculpatul nu poate fi localizat, în pofida eforturilor rezonabile depuse în acest scop, statele membre pot să prevadă că o hotărâre poate fi totuși luată și pusă în executare. În acest caz, statele membre se asigură că, atunci când persoanele suspectate sau acuzate sunt informate cu privire la hotărâre și, în special, atunci când sunt prinse, ele sunt informate și despre posibilitatea de a contesta hotărârea și despre dreptul la un nou proces sau la o altă cale de atac, în conformitate cu articolul 9.”

10. Articolul 9 din directiva menționată, intitulat „Dreptul la un nou proces”, prevede:

„Statele membre se asigură că, atunci când persoanele suspectate sau acuzate nu au fost prezente la procesul lor și condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) nu au fost îndeplinite, persoanele în cauză au dreptul la un nou proces sau la o altă cale de atac care permite reexaminarea pe fond a cauzei, inclusiv examinarea unor probe noi, și care ar putea duce la anularea hotărârii inițiale. În acest sens, statele membre se asigură că persoanele în cauză suspectate și acuzate au dreptul de a fi prezente, de a participa efectiv, în conformitate cu procedurile prevăzute de dreptul intern, și de a-și exercita dreptul la apărare.”

B. Dreptul bulgar

11. Articolul 55 alineatul (1) din Nakazatelno-protsesualen kodeks (Codul de procedură penală, denumit în continuare „NPK”) prevede:

„Suspectul are următoarele drepturi: [...] să participe la procesul penal [...]”

12. Articolul 94 alineatele (1) și (3) din NPK prevede:

„(1) Participarea unui reprezentant la procesul penal este obligatorie dacă:

[...]

8. litigiul este judecat în lipsa persoanei acuzate;

[...]

(3) Atunci când intervenția unui reprezentant este obligatorie, autoritatea competentă desemnează un avocat ca reprezentant.”

13. Articolul 247b alineatul (1) din NPK are următorul cuprins:

„O copie a rechizitoriului se înmânează persoanei acuzate la ordinul judecătorului raportor. Prin notificarea rechizitoriului, persoana acuzată este informată cu privire la data stabilită pentru ședința preliminară și la chestiunile prevăzute la articolul 248 alineatul (1), la dreptul de a se înfățișa cu un avocat ales de ea și la posibilitatea de a avea un avocat desemnat din oficiu în cazurile menționate la articolul 94 alineatul (1), precum și la faptul că respectiva cauză poate fi examinată și judecată în lipsa sa, în conformitate cu articolul 269.”

14. Articolul 269 din NPK prevede:

„(1) Prezența persoanei acuzate la proces este obligatorie atunci când aceasta este acuzată de săvârșirea unei infracțiuni grave.

[...]

(3) Atunci când acest lucru nu împiedică aflarea adevărului obiectiv, cauza poate fi examinată în absența persoanei acuzate în cazul în care:

1. ea nu se află la adresa pe care a indicat-o sau a schimbat-o fără a informa autoritatea competentă cu privire la aceasta;

2. locul său de reședință în Bulgaria nu este cunoscut și nu a fost stabilit în urma unei cercetări aprofundate;

[...]

4. [ea] se situează în afara teritoriului bulgar și

a) locul său de reședință este necunoscut;

[...]”

15. Articolul 423 alineatele (1)-(3) din NPK prevede:

„(1) În termen de șase luni de la luarea la cunoștință a condamnării penale definitive sau de la transmiterea efectivă a acesteia Republicii Bulgaria de către o altă țară, persoana condamnată în lipsă poate solicita redeschiderea procesului penal invocând lipsa sa în cursul procedurii penale.

Cererea este admisă, cu excepția cazului în care, pe de o parte, persoana condamnată s-a sustras de la judecată după comunicarea capetelor de acuzare în cadrul procedurii preliminare, cu consecința că procedura prevăzută la articolul 247b alineatul (1) nu poate fi executată, sau în care, pe de altă parte, după executarea procedurii menționate, persoana condamnată nu s-a înfățișat la ședință fără un motiv întemeiat.

(2) Cererea nu suspendă executarea hotărârii penale, cu excepția cazului în care instanța dispune altfel.

(3) Procedura de redeschidere a procesului penal încetează în cazul în care persoana condamnată în lipsă nu se prezintă la ședință fără un motiv întemeiat.”

16. Articolul 425 din NPK prevede la alineatul (1) punctul 1:

„În cazul în care constată că cererea de redeschidere este întemeiată, instanța poate:

1. să anuleze condamnarea [...] și să trimită cauza spre reexaminare, indicând etapa în care trebuie să înceapă reexaminarea cauzei.”

III. Litigiul principal și întrebările preliminare

17. Spetsializirana prokuratura (Parchetul Specializat, Bulgaria) a început urmărirea penală împotriva lui IR ca urmare a presupusei sale participări la un grup infracțional organizat având ca scop săvârșirea de infracțiuni fiscale, pasibile de pedepse privative de libertate.

18. Rechizitoriul a fost notificat personal lui IR. În urma acestei notificări, IR a indicat adresa la care ar putea fi contactat. Cu toate acestea, el nu a fost găsit la adresa respectivă în momentul declanșării fazei jurisdicționale a procedurii penale, nici cu ocazia încercărilor Spetsializiran nakazatelen sad (Tribunalul Penal Specializat) de a-l convoca la ședință. Pe de altă parte, avocatul pe care îl mandatase a renunțat să îl apere. Instanța de trimitere a desemnat un avocat din oficiu care nu a intrat însă în contact cu IR.

19. Întrucât rechizitoriul era afectat de o neregularitate, acesta a fost declarat nul, iar procedura judiciară împotriva sa a fost închisă în consecință³.

20. Ulterior, a fost întocmit un nou rechizitoriu, iar procedura a fost redeschisă. Însă, tot cu această ocazie, a fost căutat IR, inclusiv prin intermediul membrilor familiei sale, al foștilor angajatori și al operatorilor de telefonie mobilă, însă nu a putut fi localizat. Astfel, se pare că, în cadrul noii proceduri judiciare, ca urmare a sustragerii lui IR, autoritățile naționale competente nu au fost în măsură să notifice noul rechizitoriu adoptat împotriva lui, în pofida demersurilor întreprinse în acest sens.

³ În conformitate cu jurisprudența Varhoven kasatsionen sad (Curtea Supremă de Casație, Bulgaria), actul viciat trebuie înlocuit cu un nou act, precizându-se că instanța nu poate să remedieze ea însăși încălcările unor norme fundamentale de procedură săvârșite de procuror, ci trebuie, în acest scop, să trimită cauza acestuia din urmă.

21. Instanța de trimitere apreciază că această cauză trebuie judecată în lipsa lui IR, ceea ce s-ar fi dezbătut în cadrul primei ședințe a cauzei. Ea arată însă că, în ipoteza în care IR ar face obiectul unei condamnări în lipsă, va trebui să indice în decizia sa garanțiile procedurale de care dispune în urma procesului și în special căile de atac aflate la dispoziția sa, astfel încât să se garanteze respectarea Directivei 2016/343.

22. Or, în ceea ce privește atât legalitatea procesului în lipsă, cât și căile de atac, ar exista o ambiguitate în legătură cu garanțiile procedurale de care trebuie să beneficieze persoana în cauză într-o situație precum cea în discuție, în care, după ce i s-a comunicat primul rechizitoriu și înainte de declanșarea fazei jurisdicționale a procedurii penale, s-a sustras de la judecată. Pe de altă parte, instanța de trimitere arată că nu se poate exclude ca IR să fie găsit și arestat pe teritoriul unui alt stat membru și predat autorităților bulgare în temeiul unui mandat european de arestare. Prin urmare, întrebările privind domeniul de aplicare al Directivei 2016/343 ar trebui examinate în raport cu articolul 4a din Decizia-cadru 2002/584/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre⁴, astfel cum a fost modificată prin Decizia-cadru 2009/299/JAI a Consiliului din 26 februarie 2009⁵.

23. În aceste condiții, Spetsializiran nakazatelen sad (Tribunalul Penal Specializat) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Articolul 8 alineatul (2) litera (b) din Directiva 2016/343 coroborat cu considerentele (36)-(39) ale acesteia și articolul 4a alineatul (1) litera (b) din Decizia-cadru [2002/584] coroborat cu considerentele (7)-(10) ale acesteia trebuie interpretate în sensul că includ un caz în care persoana acuzată a fost informată cu privire la acuzarea formulată împotriva sa în versiunea inițială a acesteia, însă ulterior, din cauza sustragerii sale, nu poate fi informată în mod obiectiv cu privire la ședința de judecată, fiind apărată de un avocat numit din oficiu, cu care nu are niciun contact?

2) În cazul unui răspuns negativ:

O dispoziție națională - articolul 423 alineatele (1) și (5) din [NPK] - în temeiul căreia, în cazul în care, după informarea sa cu privire la acuzarea inițială, persoana acuzată se ascunde, neputând fi informată nici cu privire la data și locul ședinței, nici cu privire la consecințele neprezentării sale, nu se prevede nicio cale de atac împotriva măsurilor de cercetare efectuate *in absentia* și împotriva unei condamnări pronunțate *in absentia* este compatibilă cu articolul 9 coroborat cu articolul 8 alineatul (4) a doua teză din Directiva [2016/343] și cu articolul 4a alineatul (3) coroborat cu alineatul (1) litera (d) al acestuia din Decizia-cadru [2002/584]?

3) În cazul unui răspuns negativ:

Articolul 9 din Directiva [2016/343] coroborat cu articolul 47 din [C]art[a drepturilor fundamentale a Uniunii Europene] are efect direct?”

24. Numai Comisia Europeană a depus observații scrise și a răspuns la întrebările cu solicitare de răspuns scris adresate de Curte.

⁴ JO 2002, L 190, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 6, p. 3.

⁵ JO 2009, L 81, p. 24, denumită în continuare „Decizia-cadru 2002/584”.

IV. Analiză

A. *Cu privire la admisibilitate*

25. Examinarea trimiterii preliminare necesită formularea unei observații introductive cu privire la admisibilitatea primei și a celei de a doua întrebări preliminare.

26. Fiecare dintre aceste două întrebări este formată din două aspecte. Primul aspect privește interpretarea dispozițiilor relevante ale Directivei 2016/343, în timp ce al doilea aspect privește interpretarea dispozițiilor Deciziei-cadru 2002/584. Or, asemenea Comisiei, considerăm că interpretarea dispozițiilor acestei decizii-cadru, în special a articolului 4a din aceasta, nu este relevantă pentru soluționarea litigiului principal. Astfel, în lumina cadrului factual prezentat în cererea de decizie preliminară, constatăm că litigiul aflat pe rolul instanței de trimitere și în care aceasta este chemată să pronunțe o hotărâre nu privește, nici cu titlu principal, nici cu titlu incident, problema validității sau a executării unui mandat european de arestare. Interpretarea solicitată de Spetsializiran nakazatelen sad (Tribunalul Penal Specializat) a dispozițiilor prevăzute la articolul 4a din decizia-cadru menționată ține în realitate de o problemă de natură ipotetică, această instanță arătând că nu se poate exclude ca IR să fie găsit și arestat pe teritoriul unui alt stat membru și predat autorităților bulgare în temeiul unui mandat european de arestare.

27. În aceste împrejurări, propunem, în conformitate cu jurisprudența Curții, ca prima și a doua întrebare preliminară să fie declarate inadmisibile, în măsura în care privesc interpretarea Deciziei-cadru 2002/584⁶.

B. *Cu privire la fond*

28. Prezenta trimitere preliminară invită în esență Curtea să stabilească măsura în care o persoană condamnată în urma unui proces la care nu a fost prezentă poate beneficia, în temeiul articolului 9 din Directiva 2016/343, de o nouă procedură de judecată atunci când această persoană, după ce i s-a comunicat un rechizitoriu care a fost ulterior anulat, s-a sustras, astfel încât nu a fost informată nici cu privire la rechizitoriul definitiv, nici cu privire la procesul său, nici cu privire la consecințele neprezentării sale, pe de o parte, și este reprezentată de un avocat desemnat de stat, cu care nu are niciun contact, pe de altă parte.

29. Instanța de trimitere adresează întrebările sale Curții, având în vedere dispozițiile prevăzute la articolul 423 alineatul (1) din NPK. Astfel, acest articol prevede principiul potrivit căruia se admite cererea de redeschidere a procesului penal atunci când este formulată de o persoană condamnată în lipsă în termen de șase luni de la luarea la cunoștință a hotărârii de condamnare⁷. Articolul menționat prevede însă excepții de la acest principiu⁸. Astfel, cererea de redeschidere a procesului penal poate fi respinsă atunci când persoana condamnată s-a sustras de la judecată după comunicarea capetelor de acuzare în cadrul cercetării, dar înainte să îi fie comunicat rechizitoriul definitiv. Rezultă de aici că, potrivit instanței de trimitere, nu se admite un nou

⁶ A se vedea în special Hotărârea din 29 ianuarie 2013, Radu (C-396/11, EU:C:2013:39, punctul 22 și jurisprudența citată), precum și Hotărârea din 28 octombrie 2021, Komisia za protivodeystvie na koruptsiyata i za otnemane na nezakonno pridobitoto imushtestvo (C-319/19, EU:C:2021:883, punctul 24 și jurisprudența citată).

⁷ În temeiul articolului 425 alineatul (1) punctul 1 din NPK, redeschiderea procedurii penale poate conduce la anularea hotărârii de condamnare și la trimiterea cauzei pentru a putea fi reexaminată pe fond în etapa în care instanța arată că trebuie să înceapă o nouă examinare a cauzei.

⁸ Cererea poate fi respinsă în două tipuri de situații. Prezenta cerere de decizie preliminară se înscrie în prima situație. A doua situație este cea în care persoanei condamnate i s-a comunicat rechizitoriul definitiv și, fără un motiv întemeiat, nu a fost prezentă la ședință.

proces în situația în care persoana acuzată nu a fost, așadar, informată nici cu privire la organizarea ședinței preliminare, nici cu privire la posibilitatea de a fi reprezentată de un avocat, nici cu privire la consecințele neprezentării.

30. În măsura în care nicio dispoziție din Directiva 2016/343 nu oferă o indicație clară cu privire la regimul juridic aplicabil unei persoane care se sustrage și la drepturile recunoscute acestei persoane în urma unui proces la care nu s-a prezentat, instanța de trimitere invită, așadar, Curtea să stabilească dacă o astfel de reglementare este conformă cu directiva menționată.

31. În acest scop, ea solicită Curții să precizeze dacă trebuie să se considere că o persoană care se află în situația lui IR intră sub incidența regimului juridic prevăzut la articolul 8 alineatele (2) și (3) din Directiva 2016/343, în temeiul căruia este posibilă executarea hotărârii pronunțate în urma unui proces la care persoana respectivă nu s-a prezentat (prima întrebare), sau mai degrabă a celui prevăzut la articolul 8 alineatul (4) și la articolul 9 din această directivă, în temeiul căruia persoana respectivă ar trebui să beneficieze de o nouă procedură de judecată (a doua întrebare).

32. În măsura în care aceste două seturi de norme se coroborează, propunem Curții să examineze împreună prima și a doua întrebare preliminară.

33. Ne vom începe analiza cu examinarea termenilor articolelor 8 și 9 din Directiva 2016/343, înainte de a o concentra, pe de o parte, asupra obiectivelor pe care legiuitorul Uniunii intenționează să le urmărească în cadrul acestei directive și, pe de altă parte, asupra jurisprudenței pe care Curtea Europeană a Drepturilor Omului a dezvoltat-o cu privire la respectarea articolului 6 paragraful 1 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale⁹.

1. Analiza textuală a articolului 8 alineatele (2) și (4), precum și a articolului 9 din Directiva 2016/343

34. După ce a afirmat principiul conform căruia persoanele acuzate au dreptul de a fi prezente la proces, legiuitorul Uniunii permite statelor membre să prevadă proceduri pentru judecarea persoanelor în absența lor. Astfel, în temeiul articolului 8 alineatele (2) și (3) din Directiva 2016/343, statele membre pot să prevadă ca un proces să aibă loc în absența persoanei acuzate și ca hotărârea luată să fie pusă în executare la finalul acestuia. Dispozițiile menționate se întemeiază pe postulatul potrivit căruia persoana respectivă a fost informată cu privire la data și la locul procesului său, astfel încât se consideră că aceasta a renunțat în mod voluntar și neechivoc la a fi prezentă la proces.

35. De fapt, după cum vom demonstra, din articolele 8 și 9 din această directivă reiese că persoanele condamnate în cadrul unui proces la care nu s-au prezentat se împart în două categorii. Pe de o parte, cea a persoanelor în legătură cu care există certitudinea că au avut cunoștință sau ar fi putut avea cunoștință despre data și la locul procesului lor și, pe de altă parte, cea a celorlalte persoane. Persoanele care fac parte din cea de a doua categorie au dreptul la un nou proces, în timp ce persoanele care fac parte din prima categorie nu beneficiază de o asemenea măsură. Pentru a refuza organizarea unui nou proces, legiuitorul Uniunii enunță două condiții¹⁰.

⁹ Semnată la Roma la 4 noiembrie 1950, denumită în continuare „CEDO”.

¹⁰ A se vedea de asemenea considerentul (35) al directivei menționate.

36. Prima condiție, menționată la articolul 8 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2016/343, se referă la informarea persoanei acuzate. Aceasta trebuie să fi fost informată în timp util cu privire la proces și la consecințele neprezentării. Cu alte cuvinte, persoana respectivă trebuie să fi avut cunoștință despre faptul că o hotărâre privind vinovăția sau nevinovăția poate fi luată împotriva sa dacă nu se prezintă la proces.

37. A doua condiție, menționată la articolul 8 alineatul (2) litera (b) din această directivă, se referă la reprezentarea persoanei acuzate de către un avocat. Aceasta privește cazul în care persoana respectivă, după ce a fost informată cu privire la proces, a ales în mod deliberat să fie reprezentată de un consilier juridic în loc să se prezinte în persoană la proces¹¹. Acest lucru este, în principiu, de natură să demonstreze că a renunțat să fie prezentă la proces, asigurându-și totodată dreptul la apărare. Curtea Europeană a Drepturilor Omului consideră că dreptul oricărui acuzat de a fi apărat efectiv de un avocat, numit din oficiu dacă este necesar, figurează printre elementele fundamentale ale procesului echitabil. O persoană acuzată nu pierde beneficiul dreptului respectiv pentru simplul fapt că nu a fost prezentă la dezbateri. Prin urmare, este de o importanță crucială pentru echitatea sistemului penal ca absența acuzatului la proces să nu fie sancționată prin derogare de la dreptul la asistența unui apărător și să fie apărat în mod adecvat atât în primă instanță, cât și în apel¹².

38. Constatăm, în primul rând, că, pentru ca fiecare dintre aceste condiții să fie îndeplinită, este necesar ca persoana acuzată să fi fost informată cu privire la procesul său. Respectarea acestei obligații este, așadar, esențială pentru executarea unei hotărâri de condamnare adoptate în urma unui proces la care persoana respectivă nu s-a prezentat.

39. Constatăm, în al doilea rând, că nerespectarea acestei obligații de informare conduce la aplicarea normelor prevăzute la articolul 8 alineatul (4) și la articolul 9 din Directiva 2016/343, întrucât autoritățile naționale competente sunt obligate în acest caz să se asigure că persoana acuzată beneficiază de o nouă procedură de judecată. După cum arată termenii acestor articole¹³, dispozițiile menționate la articolul 8 alineatele (2) și (3), precum și cele prevăzute la articolul 8 alineatul (4) și la articolul 9 din această directivă se coroborează astfel încât să formeze un ansamblu coerent, având în vedere că informarea acestei persoane constituie „punctul de cotitură” într-un regim sau altul.

40. Prin urmare, domeniul de aplicare al dreptului la un nou proces este definit la articolul 9 din directiva menționată.

41. În ceea ce privește forma noii proceduri de judecată, legiuitorul Uniunii lasă la latitudinea statelor membre sarcina să stabilească sistemul de căi de atac și de proceduri care permit să se asigure respectarea dreptului la apărare al persoanelor condamnate în lipsă. Acest lucru este în perfectă concordanță în raport cu natura minimă a normelor stabilite de Directiva 2016/343¹⁴, aceasta neconstituind un instrument complet și exhaustiv care ar avea ca obiect stabilirea tuturor

¹¹ A se vedea de asemenea considerentul (37) al Directivei 2016/343.

¹² A se vedea în această privință Hotărârea Curții EDO din 13 februarie 2001, Krombach împotriva Franței (CE:ECHR:2001:0213JUD002973196, § 89), și Hotărârea Curții EDO din 1 martie 2006, Sejdic împotriva Italiei (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, § 91).

¹³ Dispozițiile privind dreptul la o nouă procedură de judecată se aplică numai în măsura în care „condițiile prevăzute la [articolul 8] alineatul (2) [...] nu pot fi îndeplinite din cauză că suspectul sau inculpatul nu poate fi localizat, în pofida eforturilor rezonabile depuse în acest scop” [articolul 8 alineatul (4)], sau „condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) nu [sunt] îndeplinite” (articolul 9).

¹⁴ A se vedea articolul 1, precum și considerentele (2)-(4) și (9) din această directivă.

condițiilor de adoptare a unei decizii judiciare¹⁵. Alegerea acestor modalități ține de autonomia procedurală a statelor membre și se efectuează în funcție de particularitățile sistemului juridic al acestora din urmă.

42. În ceea ce privește domeniul de aplicare al acestei noi proceduri de judecată, legiuitorul Uniunii stabilește, în schimb, obligații precise și fără echivoc în sarcina statelor membre. Astfel, el impune acestora din urmă să instituie o procedură care permite reexaminarea pe fond a cauzei, inclusiv examinarea unor probe noi, și care ar putea duce, în plus, la anularea hotărârii inițiale. Acesta impune în continuare statelor membre să se asigure că persoana acuzată va beneficia, în cadrul acestei noi căi de atac, de dreptul de a fi prezentă și de a participa efectiv la acțiunile care decurg de aici, în conformitate cu procedurile prevăzute de dreptul intern, și își va putea exercita dreptul la apărare.

43. Legiuitorul Uniunii integrează aici cerințele esențiale ale noii proceduri de judecată stabilite de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, pe care le expunem la punctele 66 și 67 din prezentele concluzii¹⁶.

44. În urma acestei examinări a dispozițiilor Directivei 2016/343, constatăm că o situație în care persoana acuzată nu a fost informată nici cu privire la procesul său, nici cu privire la consecințele neprezentării nu intră, așadar, *a priori*, în sfera de aplicare a dispozițiilor prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din directiva menționată, ci a celor prevăzute la articolul 8 alineatul (4) din aceasta.

45. Totuși, există încă o „zonă gri” care se referă la situația persoanelor care nu au fost informate cu privire la procesul lor dintr-un motiv care le este imputabil. Întrebarea la care trebuie să se răspundă în prezent este, printre altele, dacă această interpretare este aplicabilă într-o situație în care persoana acuzată nu a putut fi informată nici cu privire la procesul său, nici cu privire la consecințele neprezentării, ca urmare a sustragerii sale.

46. Cu alte cuvinte, legiuitorul Uniunii a intenționat să facă din respectarea obligației de informare o cerință absolută, independentă de comportamentul adoptat de persoana acuzată și în special de motivele pentru care aceasta nu a putut fi localizată, în pofida eforturilor depuse de autoritățile naționale competente? Legiuitorul Uniunii impune statelor membre să prevadă o nouă procedură de judecată de fiecare dată când persoana acuzată se sustrage?

47. Pentru motivele pe care le vom expune în continuare, nu suntem convingși că este așa.

48. În primul rând, din considerentul (36) al Directivei 2016/343 reiese că obligația care revine autorităților naționale competente de a informa persoana acuzată cu privire la proces presupune ca aceasta să fie citată în persoană sau să fie informată oficial și în timp util, în alt mod, asupra datei și locului în care urmează să se desfășoare procesul, astfel încât să fie în măsură să aibă cunoștință despre acesta din urmă. Legiuitorul Uniunii include și aici jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, potrivit căreia se poate considera că o persoană acuzată a renunțat în mod implicit, prin comportamentul său, la dreptul de a lua parte la procesul său numai dacă s-a demonstrat că putea prevedea în mod rezonabil consecințele comportamentului

¹⁵ A se vedea Hotărârea din 19 septembrie 2018, Milev (C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, punctele 45-47).

¹⁶ Curtea Europeană a Drepturilor Omului consideră de asemenea că CEDO lasă statelor contractante o libertate considerabilă în alegerea mijloacelor care să permită sistemelor lor judiciare să răspundă cerințelor articolului 6 din această convenție, cu condiția însă ca resursele oferite de dreptul intern să se dovedească efective dacă persoana acuzată nu a renunțat să se prezinte și să se apere și nici nu a avut intenția să se sustragă justiției. A se vedea, cu titlu ilustrativ, Curtea EDO, 14 iunie 2001, Medenica împotriva Elveției (CE:ECHR:2001:0614JUD002049192, § 55).

său în această privință¹⁷. Prin urmare, instanțele naționale trebuie să dea dovadă de diligență necesară prin citarea persoanei acuzate în bună și cuvenită formă¹⁸, ceea ce implică informarea acesteia cu privire la organizarea unei ședințe astfel încât nu numai să aibă cunoștință despre data, ora și locul de desfășurare a ședinței, ci și să dispună de timp suficient pentru a-și pregăti apărarea și pentru a se prezenta instanței¹⁹.

49. Rezultă însă din considerentul (38) al Directivei 2016/343 că modalitatea de furnizare a informațiilor și în special caracterul său suficient pot face obiectul unui control. Astfel, legiuitorul Uniunii arată că, „[a]tunci când se analizează în ce măsură modalitatea de furnizare a informațiilor este suficientă pentru a asigura înștiințarea persoanei cu privire la proces, o atenție specială ar trebui acordată, dacă este cazul, diligențelor depuse de autoritățile publice pentru a informa persoana interesată și diligențelor depuse de persoana respectivă pentru a primi informațiile care îi sunt adresate”.

50. Deducem din aceasta că statele membre pot examina apoi, de la caz la caz, modalitatea și împrejurările în care informațiile au fost comunicate persoanei acuzate. Utilizarea expresiilor „dacă este cazul” și „de asemenea” tinde, în opinia noastră, să demonstreze că statele membre pot lua în considerare alți factori decât cei care au legătură cu natura, forma sau conținutul actului prin care au fost comunicate informațiile. Solicitând acestora din urmă să acorde o „atenție specială” diligențelor depuse atât de autoritățile naționale, cât și de persoana acuzată pentru a comunica sau, respectiv, pentru a primi informațiile, legiuitorul Uniunii pune, în opinia noastră, accentul pe comportamentele adoptate de fiecare dintre părțile implicate în procedura penală.

51. În cadrul acestei examinări, statele membre pot, în opinia noastră, să ia în considerare sustragerea persoanei acuzate. Această noțiune, deși este menționată în considerentul (39) al Directivei 2016/343, nu este definită în cadrul acesteia. Decurge însă din sensul comun al termenului că „sustragerea” reflectă înainte de toate un comportament și în special acela prin care o persoană evită, fuge sau încearcă să se eschiveze de la ceea ce este dureros, apăsător sau periculos²⁰.

52. Prin urmare, considerăm că este necesar să distingem între două situații în cazul persoanelor care se sustrag.

53. Prima situație este aceea în care, în pofida tuturor diligențelor și eforturilor depuse de autoritățile naționale pentru a informa persoana acuzată cu privire la data și la locul procesului său, precum și la consecințele neprezentării, ea nu a primit aceste informații întrucât nu și-a îndeplinit, în mod deliberat și intenționat, obligațiile care îi revin pentru a fi informată cu privire la procesul său, iar aceasta cu intenția de a se sustrage acțiunii justiției. În situația menționată, în care autoritățile naționale ar fi întreprins toate demersurile necesare pentru a informa persoana acuzată, iar aceasta, prin comportamentul său, s-ar opune comunicării acestor informații,

¹⁷ A se vedea în special Hotărârea Curții EDO din 1 martie 2006, Sejdivic împotriva Italiei (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, § 87 și 89), Hotărârea Curții EDO din 24 aprilie 2012, Haralampiev împotriva Bulgariei (CE:ECHR:2012:0424JUD002964803, § 33), precum și Hotărârea Curții EDO din 22 mai 2012, Idalov împotriva Rusiei (CE:ECHR:2012:0522JUD000582603, § 173).

¹⁸ A se vedea, cu titlu ilustrativ, Hotărârea Curții EDO din 12 februarie 1985, Colozza împotriva Italiei (CE:ECHR:1985:0212JUD000902480, § 32), și Hotărârea Curții EDO din 12 iunie 2018, M. T. B. împotriva Turciei (CE:ECHR:2018:0612JUD004708106, § 49-53).

¹⁹ A se vedea, cu titlu ilustrativ, Hotărârea Curții EDO din 28 august 2018, Vyacheslav Korchagin împotriva Rusiei (CE:ECHR:2018:0828JUD001230716, § 65).

²⁰ A se vedea dicționarul Academiei Franceze și dicționarul Larousse.

considerăm că statele membre ar trebui să poată pune în executare hotărârea de condamnare în conformitate cu dispozițiile articolului 8 alineatul (3) din Directiva 2016/343 și să refuze organizarea unui nou proces.

54. A doua situație este aceea în care persoana acuzată nu a fost informată cu privire la data și la locul procesului său din motive care sunt, în schimb, foarte diferite, independente de voința sa sau legate de existența unor motive legitime, cum ar fi marginalizarea sau chiar vulnerabilitatea sa. În această situație, în care neîndeplinirea obligației de informare nu ar rezulta dintr-o încălcare deliberată și intenționată de către persoana acuzată a obligațiilor care i se impun, statele membre ar trebui să se asigure că persoana respectivă va beneficia de dreptul la un nou proces, în conformitate cu principiile prevăzute la articolul 8 alineatul (4) a doua teză și la articolul 9 din Directiva 2016/343.

55. Distincția pe care o propunem în ceea ce privește persoanele care se sustrag impune ca instanța națională să facă o examinare completă a tuturor împrejurărilor cauzei.

56. Astfel, trebuie să se verifice dacă autoritățile naționale au dat dovadă de suficientă diligență în eforturile lor de a informa persoana acuzată, de a asigura prezența acesteia în fața instanței de judecată și de a o localiza, ținând seama totodată, în acest context, de natura și de întinderea obligațiilor care îi revin persoanei respective pentru a primi informațiile referitoare la desfășurarea procesului său. Dacă este cazul, instanța națională trebuie să poată demonstra fără echivoc, pe baza unor fapte precise și obiective specifice cauzei, că persoana respectivă era informată cu privire la natura, precum și la cauza acuzațiilor formulate împotriva sa și că aceasta nu și-a îndeplinit în mod deliberat și intenționat obligațiile care îi reveneau pentru a putea fi informată cu privire la procesul său, de exemplu prin comunicarea unei adrese greșite sau prin faptul că, în pofida instrucțiunilor în acest sens, nu a făcut cunoscută schimbarea adresei sale.

57. Interpretarea pe care o propunem a termenilor articolului 8 alineatul (2) din Directiva 2016/343 nu este de natură, în opinia noastră, să aducă atingere obiectivelor urmărite de legiuitorul Uniunii²¹.

2. Analiza teleologică a Directivei 2016/343

58. Amintim că Directiva 2016/343 are ca scop să enunțe norme minime comune privind dreptul de a fi prezent la proces pentru a consolida recunoașterea și încrederea reciprocă a statelor membre în sistemele respective de justiție penală²². Amintim de asemenea, în conformitate cu jurisprudența Curții, că această directivă nu constituie un instrument complet și exhaustiv care ar avea ca obiect stabilirea *tuturor condițiilor de adoptare a unei decizii judiciare*²³. Astfel, deși legiuitorul Uniunii impune statelor membre să prevadă o nouă procedură de judecată în scopul garantării respectării dreptului la apărare al persoanelor condamnate în lipsă, în vederea atingerii obiectivelor urmărite de directiva menționată, nu poate rezulta în mod necesar de aici un drept în favoarea acestora din urmă de a beneficia de un nou proces în toate situațiile.

²¹ A se vedea Hotărârea din 13 februarie 2020, Spetsializirana prokuratura (Ședință în lipsa persoanei acuzate) (C-688/18, EU:C:2020:94, punctul 29 și jurisprudența citată).

²² A se vedea articolul 1, precum și considerentele (2)-(4), (9) și (10) ale Directivei 2016/343.

²³ A se vedea în acest sens Hotărârea din 19 septembrie 2018, Milev (C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, punctele 45-47).

59. După cum a statuat Curtea în Ordonanța din 14 ianuarie 2021, UC și TD (Vicii de formă ale actului de acuzare)²⁴, revine astfel instanței naționale sarcina de a „asigura un just echilibru între, pe de o parte, respectarea dreptului la apărare și, pe de altă parte, necesitatea de a garanta efectivitatea urmăririi penale, precum și cea de a se asigura că procedura se desfășoară într-un termen rezonabil”²⁵. Or, o concepție atât de strictă a dreptului la un proces echitabil, care ar impune în mod sistematic posibilitatea deschiderii unei noi proceduri de judecată, chiar și în ipoteza în care autoritățile naționale competente s-ar afla *de facto* în imposibilitatea de a informa persoana acuzată cu privire la procesul său din cauza sustragerii sale, întrucât aceasta nu își îndeplinește, în mod deliberat și intenționat, obligațiile care îi revin pentru a primi aceste informații, ar risca să alimenteze abuzurile de drept și de procedură ale anumitor inculpați care urmăresc să poată susține depășirea termenului rezonabil sau prescrierea acțiunii publice, ceea ce ar putea duce la întâzieri în administrarea justiției, descurajarea victimelor, care trebuie să suporte uneori costurile morale și financiare ale mai multor ședințe, și chiar la o denegare de dreptate.

60. Prin urmare, normele prevăzute la articolul 8 alineatele (2)-(4) și la articolul 9 din Directiva 2016/343 trebuie să permită asigurarea unui just echilibru între, pe de o parte, efectivitatea urmăririi și o bună administrare a justiției, permițând statelor membre să pună în executare o hotărâre împotriva unei persoane care, încălcând în mod flagrant obligațiile care îi revin, a pus autoritățile naționale competente în imposibilitatea de a o informa cu privire la procesul său, astfel încât să se sustragă acțiunii justiției, precum și, pe de altă parte, dreptul la o nouă procedură de judecată, care trebuie să fie menită să garanteze dreptul la apărare al persoanei care nu a intenționat să renunțe să se prezinte și să se apere și nici să se sustragă justiției.

61. În sfârșit, interpretarea pe care o avem în vedere se înscrie în linia jurisprudenței stabilite de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în ceea ce privește respectarea articolului 6 paragraful 1 din CEDO.

3. Analiza jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului

62. Curtea a amintit în Hotărârea din 13 februarie 2020, Spetsializirana prokuratura (Ședință în lipsa persoanei acuzate)²⁶, motivele pentru care trebuie să se țină seama de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului referitoare la respectarea dreptului de a fi prezent la proces în cadrul interpretării dispozițiilor prevăzute în Directiva 2016/343²⁷. Astfel, legiuitorul Uniunii a prezentat în mod clar, în considerentele (11), (13), (33), (45), (47) și (48) ale acestei directive, intenția sa de a consolida și de a garanta o aplicare efectivă a dreptului la un proces echitabil în cadrul procedurilor penale, integrând în dreptul Uniunii jurisprudența dezvoltată de această Curte cu privire la respectarea articolului 6 paragraful 1 din CEDO.

63. În ceea ce privește articolul menționat, Curtea Europeană a Drepturilor Omului statuează că sustragerea unei persoane este suficient de gravă din moment ce aceasta știe că împotriva sa a fost inițiată o procedură penală, cunoaște natura, precum și cauza acuzației și nu intenționează să participe la proces sau urmărește să se sustragă judecății²⁸.

²⁴ C-769/19, nepublicată, EU:C:2021:28.

²⁵ Punctul 45 și jurisprudența citată din această ordonanță.

²⁶ C-688/18, EU:C:2020:94.

²⁷ A se vedea punctele 34 și 35 din această hotărâre.

²⁸ A se vedea Hotărârea Curții EDO din 1 martie 2006, Sejdivic împotriva Italiei (CE:ECHR:2006:0301)UD005658100, § 98-101).

64. În acest context, Curtea respectivă raționează în două etape.

65. Într-o primă etapă, Curtea Europeană a Drepturilor Omului stabilește dacă s-a dovedit, pe baza unor fapte obiective și relevante, că persoana acuzată a renunțat la dreptul său de a se înfățișa și de a se apăra sau că a intenționat să se sustragă justiției. În această privință, Curtea respectivă impune instanțelor naționale să dea dovadă de diligența necesară prin faptul că notifică personal persoanei acuzate acuzațiile formulate împotriva sa și prin faptul că o citează în bună și cuvenită formă²⁹. În lipsa primirii unei notificări oficiale, anumite fapte și constatări suficiente pot permite, potrivit Curții respective, să se demonstreze, fără echivoc, că persoana acuzată este informată că o procedură penală este îndreptată împotriva sa, cunoaște natura și cauza acuzației și nu are intenția de a participa la proces sau de a se sustrage judecății³⁰. În acest context, ea examinează dacă autoritățile naționale competente au dat dovadă de suficientă diligență în eforturile lor de a localiza persoana acuzată și de a o informa cu privire la procedura penală³¹, în special prin efectuarea de cercetări adecvate³². În Hotărârea din 11 octombrie 2012, Abdelali împotriva Franței³³, aceeași Curte a amintit astfel că simpla absență a reclamantului de la locul reședinței sale obișnuite sau de la domiciliul părinților săi nu era suficientă pentru a considera că reclamantul avea cunoștința de proceduri, precum și de procesul inițiat împotriva sa și că „se sustrăgea”.

66. Atunci când aceste constatări nu sunt suficiente, Curtea Europeană a Drepturilor Omului examinează, într-o a doua etapă, măsura în care persoana acuzată a putut beneficia, cu certitudine, de posibilitatea de a se prezenta la un nou proces³⁴. În opinia sa, obligația de a garanta persoanei acuzate dreptul de a fi prezentă în sala de judecată – fie în cursul primei proceduri împotriva sa, fie în cursul unui nou proces – este unul dintre elementele esențiale ale articolului 6 din CEDO. În caz contrar, procedura penală ar fi considerată „vădit contrară dispozițiilor articolului 6 [din CEDO]” sau că este o „denegare de dreptate flagrantă”³⁵.

67. Astfel, Curtea Europeană a Drepturilor Omului impune ca persoana acuzată să aibă posibilitatea de a obține o reexaminare a temeiniciei acuzațiilor formulate împotriva sa, atât în fapt, cât și în drept, de către o instanță „pe deplin competentă”, care să se întrunească în prezența sa³⁶ și care să-i ofere toate garanțiile unui proces echitabil oferite de articolul 6 din CEDO. Cu toate acestea, ea lasă statelor contractante „o libertate considerabilă în alegerea mijloacelor care

²⁹ A se vedea nota 18 din prezentele concluzii. Potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, o asemenea renunțare nu se poate deduce nici dintr-o cunoaștere vagă și neoficială [a se vedea în special Curtea EDO, 23 mai 2006, Kounov împotriva Italiei (CE:ECHR:2006:0523JUD002437902, § 47)], nici dintr-o simplă prezumție, nici din simpla calitate de persoană care se sustrage [a se vedea Curtea EDO, 12 februarie 1985, Colozza împotriva Italiei (CE:ECHR:1985:0212JUD000902480, § 28)].

³⁰ A se vedea Hotărârea Curții EDO din 1 martie 2006, Sejdovic împotriva Italiei (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, § 98-101), Hotărârea Curții EDO din 23 mai 2006, Kounov împotriva Bulgariei (CE:ECHR:2006:0523JUD002437902, § 48), Hotărârea Curții EDO din 26 ianuarie 2017, Lena Atanasova împotriva Bulgariei (CE:ECHR:2017:0126JUD005200907, § 52), precum și Hotărârea Curții EDO din 2 februarie 2017, Ait Abbou împotriva Franței (CE:ECHR:2017:0202JUD004492113, § 62-65).

³¹ În Hotărârea din 12 februarie 1985, Colozza împotriva Italiei (CE:ECHR:1985:0212JUD000902480, § 28), Curtea Europeană a Drepturilor Omului arată că situația constatată „este incompatibilă cu diligența care trebuie depusă de statele contractante pentru a asigura exercitarea efectivă a drepturilor garantate de articolul 6 [din CEDO]”. În Hotărârea din 12 iunie 2018, M. T. B. împotriva Turciei (CE:ECHR:2018:0612JUD004708106, § 51-54), această Curte a statuat că instanța de fond nu a dat dovadă de toată diligența necesară în eforturile pentru localizarea reclamantului, limitându-se la notificarea deciziei în conformitate cu dispozițiile de drept intern. Potrivit Curții respective, această notificare nu este suficientă ca atare pentru a exonera statul de obligațiile care îi revin în temeiul articolului 6 din CEDO.

³² A se vedea Hotărârea Curții EDO din 12 februarie 1985, Colozza împotriva Italiei (CE:ECHR:1985:0212JUD000902480, § 28).

³³ CE:ECHR:2012:1011JUD004335307, § 54.

³⁴ A se vedea Hotărârea Curții EDO din 12 februarie 1985, Colozza împotriva Italiei (CE:ECHR:1985:0212JUD000902480, § 29), și Hotărârea Curții EDO din 1 martie 2006, Sejdovic împotriva Italiei (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, § 101 *in fine*).

³⁵ A se vedea Hotărârea Curții EDO din 1 martie 2006, Sejdovic împotriva Italiei (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, § 84), și Hotărârea Curții EDO din 12 iunie 2018, M. T. B. împotriva Turciei (CE:ECHR:2018:0612JUD004708106, § 61).

³⁶ A se vedea Hotărârea Curții EDO din 12 februarie 1985, Colozza împotriva Italiei (CE:ECHR:1985:0212JUD000902480, § 31 și § 32).

să permită sistemelor lor judiciare să răspundă cerințelor [acestui articol]”, cu condiția ca „resursele oferite de dreptul intern să fie eficiente dacă acuzatul nu a renunțat să se înfățișeze și să se apere și nici nu a intenționat să se sustragă justiției”³⁷.

68. Principiile astfel prezentate au fost aplicate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în Hotărârea din 26 ianuarie 2017, *Lena Atanasova împotriva Bulgariei*³⁸. În cauza în care s-a pronunțat această hotărâre, Curtea respectivă era sesizată cu întrebarea dacă *Varhoven kasatsionen sad* (Curtea Supremă de Casație) încălcase articolul 6 paragraful 1 din CEDO prin faptul că a respins, în temeiul articolului 423 alineatul (1) din NPK – vizat în prezenta trimitere preliminară –, o cerere de redeschidere a procedurii penale introdusă de reclamantă, care se ascundea, pentru motivul că aceasta încercase să se sustragă justiției și se afla așadar, ea însăși, în imposibilitatea de a participa la procesul penal prin comportamentul său culpabil³⁹.

69. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a considerat că această respingere nu a constituit o astfel de încălcare, în măsura în care persoana acuzată a renunțat în mod implicit, cu bună știință și în mod valabil, la dreptul său de a se prezenta în persoană în fața instanțelor, garantat de articolul 6 paragraful 1 din CEDO. Această Curte a constatat în prealabil că reclamanta fusese informată în mod corespunzător cu privire la existența unei proceduri penale împotriva sa, precum și cu privire la acuzațiile reținute împotriva sa, recunoscuse faptele și se declarase pregătită să dea explicații detaliate, precum și să negocieze termenii condamnării sale. De asemenea, Curtea respectivă a constatat că citația de a se înfățișa nu i-a putut fi înmănată din cauza schimbării domiciliului său, schimbare pe care omisese să o comunice autorităților competente. Aceeași Curte a considerat că autoritățile naționale au întreprins, în plus, demersurile necesare în mod rezonabil pentru a asigura prezența persoanei acuzate la proces. În această cauză, autoritățile urmăriseră mai întâi să convoace persoana respectivă la adresa pe care o comunicase înainte de a o căuta, apoi la adresele sale cunoscute sau în unitățile penitenciare și, în cele din urmă, se asiguraseră că nu părăsise teritoriul național⁴⁰.

70. În schimb, nu aceasta este concluzia la care a ajuns Curtea Europeană a Drepturilor Omului în Hotărârea din 23 mai 2006, *Kounov împotriva Bulgariei*⁴¹. În această hotărâre, Curtea respectivă a constatat o încălcare a articolului 6 paragraful 1 din CEDO în măsura în care reclamantului, care fusese condamnat în lipsă, i s-a refuzat dreptul la redeschiderea procedurii penale fără ca autoritățile să fi stabilit că renunțase în mod neechivoc la dreptul său de a se înfățișa. În hotărârea menționată, Curtea respectivă a constatat că inculpatul fusese audiat în legătură cu faptele incriminate, dar nu fusese înștiințat personal cu privire la punerea sa sub acuzare. Aceasta a considerat că, în lipsa notificării reclamantului cu privire la acuzațiile reținute împotriva sa, nimic din elementele prezentate în fața sa nu permitea să se stabilească faptul că acesta a avut cunoștință despre deschiderea urmăririi penale, despre trimiterea sa în judecată sau despre data

³⁷ A se vedea Hotărârea Curții EDO din 14 iunie 2001, *Medenica împotriva Elveției* (CE:ECHR:2001:0614JUD002049192, § 55). A se vedea de asemenea Hotărârea Curții EDO din 12 februarie 1985, *Colozza împotriva Italiei* (CE:ECHR:1985:0212JUD000902480, § 30), și Hotărârea Curții EDO din 1 martie 2006, *Sejdovic împotriva Italiei* (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, § 82).

³⁸ CE:ECHR:2017:0126JUD005200907.

³⁹ A se vedea § 27 și 28 din această hotărâre.

⁴⁰ A se vedea § 52 și 53 din hotărârea menționată.

⁴¹ CE:ECHR:2006:0523JUD002437902, § 32, 49, 53 și 54. A se vedea de asemenea Hotărârea de principiu din 1 martie 2006, *Sejdovic împotriva Italiei* (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, § 100), în care Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că asemenea împrejurări nu erau dovedite în lipsa altor elemente obiective decât cel întemeiat pe lipsa persoanei acuzate de la locul reședinței sale obișnuite, autoritățile naționale pornind de la presupunerea că reclamantul era implicat în infracțiunea de care era acuzat sau răspundea pentru infracțiunea respectivă. Această Curte a reținut aceeași abordare în Hotărârea din 28 septembrie 2006, *Hu împotriva Italiei* (CE:ECHR:2006:0928JUD000594104, § 53-56).

procesului său. Ea a apreciat că, întrucât a fost interogat cu privire la fapte de către polițiști, reclamantul putea să presupună că urma să fie inițiată urmărirea penală, dar nu putea în niciun caz să cunoască cu exactitate acuzațiile care urmau să îi fie aduse⁴².

71. Constatăm că Curtea Europeană a Drepturilor Omului urmărește, așadar, să asigure și un echilibru între respectarea dreptului la apărare al unei persoane care nu s-a prezentat la proces și necesitatea de a garanta efectivitatea urmăririi penale în situațiile în care persoana în cauză și-a exprimat, fără echivoc, intenția de a se sustrage acestora.

72. Având în vedere toate aceste considerații, propunem Curții să declare că articolul 8 alineatele (2) și (3) din Directiva 2016/343 include o situație în care instanța națională constată, având în vedere toate circumstanțele concrete care caracterizează situația în discuție, că, în pofida diligenței și a eforturilor de care au dat dovadă autoritățile naționale competente pentru a informa persoana acuzată cu privire la procesul său și la consecințele neprezentării, aceasta nu și-a îndeplinit, în mod deliberat și intenționat, obligațiile care îi revin pentru a primi aceste informații, în scopul de a se sustrage acțiunii justiției.

73. În cadrul acestei examinări, revine instanței naționale sarcina de a stabili natura, precum și întinderea obligațiilor care îi revin persoanei acuzate în vederea informării acesteia și, dacă este cazul, de a demonstra fără echivoc, pe baza unor fapte precise și obiective, că aceasta cunoștea natura, precum și cauza acuzațiilor formulate împotriva sa și că s-a sustras în mod deliberat și intenționat.

74. Articolul 8 alineatul (4) a doua teză și articolul 9 din Directiva 2016/343 trebuie interpretate în sensul că nu se opun unei reglementări naționale în temeiul căreia nu se admite o nouă procedură de judecată atunci când persoana acuzată s-a sustras după ce a fost informată cu privire la acuzațiile formulate împotriva sa în faza de cercetare preliminară, dar înainte de a fi informată cu privire la rechizitoriul definitiv, cu condiția ca instanța națională să facă constatările menționate mai sus.

75. Având în vedere răspunsul pe care ne propunem să îl dăm la prima și la a doua întrebare preliminară, care au fost examinate împreună, nu considerăm necesar să se răspundă la a treia întrebare preliminară.

V. Concluzie

76. Având în vedere toate considerațiile care precedă, propunem Curții să răspundă la întrebările preliminare adresate de Spetsializiran nakazatelen sad (Tribunalul Penal Specializat, Bulgaria) după cum urmează:

1) Articolul 8 alineatele (2) și (3) din Directiva (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale trebuie interpretat în sensul că include o situație în care instanța națională constată, având în vedere toate circumstanțele concrete care caracterizează situația în discuție, că, în pofida diligenței și

⁴² În Hotărârea din 1 martie 2006, Sejdovic împotriva Italiei (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, § 85), Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat însă că redeschiderea termenului de apel împotriva condamnării în lipsă, cu posibilitatea persoanei acuzate de a fi prezentă la ședința în a doua instanță și de a solicita prezentarea unor probe noi, se analizează în posibilitatea unei noi decizii privind temeinicia acuzației atât în fapt, cât și în drept, ceea ce permitea să se concluzioneze că, în ansamblul său, procedura fusese echitabilă.

a eforturilor de care au dat dovadă autoritățile naționale competente pentru a informa persoana acuzată cu privire la procesul său și la consecințele neprezentării, aceasta nu și-a îndeplinit, în mod deliberat și intenționat, obligațiile care îi revin pentru a primi aceste informații, în scopul de a se sustrage acțiunii justiției.

- 2) În cadrul acestei examinări, revine instanței naționale sarcina de a stabili natura, precum și întinderea obligațiilor care îi revin persoanei acuzate în vederea informării acesteia și, dacă este cazul, de a demonstra fără echivoc, pe baza unor fapte precise și obiective, că aceasta cunoștea natura, precum și cauza acuzațiilor formulate împotriva sa și că s-a sustras în mod deliberat și intenționat.
- 3) Articolul 8 alineatul (4) a doua teză și articolul 9 din Directiva 2016/343 trebuie interpretate în sensul că nu se opun unei reglementări naționale în temeiul căreia nu se admite o nouă procedură de judecată atunci când persoana acuzată s-a sustras după ce a fost informată cu privire la acuzațiile formulate împotriva sa în etapa de cercetare preliminară, dar înainte de a fi informată cu privire la rechizitoriul definitiv, cu condiția ca instanța națională să facă constatările menționate mai sus.